

Przedmiotowe Zasady Oceniania z języka polskiego w IV Liceum Ogólnokształcącym w Tarnowie- kl.II (po SP)

I. Przedmiotowe zasady dotyczą:

1. Systemu oceniania z języka polskiego.
2. Działań uczniów podlegających ocenianiu.
3. Metod sprawdzania osiągnięć uczniów.
4. Szczegółowych zapisów dotyczących oceniania pracy ucznia, absencji na sprawdzianach itp.
5. Szczegółowych kryteriów i wymagań na poszczególne oceny dla klasy II.
6. Kryteriów oceniania form pisemnych uczniów.

II. Przedmiotowe zasady oceniania z języka polskiego zostały opracowane w oparciu o analizę następujących czterech dokumentów:

- 1) Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 sierpnia 2017 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych.
- 2) nową podstawę programową dla liceum;
- 3) wewnątrzszkolne zasady oceniania w ZSO nr 1 w Tarnowie.
- 4) wymagania oparte o obowiązującą podstawę programową do danej klasy.
- 5) program nauczania języka polskiego w liceum i technikum dla klasy II – „Sztuka wyrazu- język polski do liceum i technikum”. Wybór podręcznika zależy od nauczyciela nauczającego przedmiot.

III. Przedmiotowe zasady oceniania mają na celu:

- a) przekazywanie uczniom i rodzicom (opiekunom prawnym) informacji o rozwoju i postępach ucznia,
- b) diagnozowanie potrzeb indywidualnych ucznia oraz przyczyn trudności w nauce,
- c) klasyfikowanie uczniów,
- d) monitorowanie wiedzy i umiejętności w celu dokonywania ewaluacji,
- e) motywowanie uczniów do aktywnej pracy i zaangażowania w proces uczenia się,
- f) wspieranie rozwoju intelektualnego uczniów,
- g) odzwierciedlanie postępów uczniów z opiniami poradni pedagogiczno- psychologicznej, w zdobywaniu wiedzy i umiejętności z języka polskiego zgodnie ze wskazaniem i zaleceniami poradni,

1. Zasady oceniania z języka polskiego:

1. Na początku roku szkolnego uczniowie są zapoznawani z przedmiotowymi zasadami oceniania z języka polskiego, zestawem lektur i przewidywanymi terminami ich omawiania. Spis lektur (pozycji książkowych) podaje się uczniom na 1. lekcji. Może on się różnić w poszczególnych klasach ze względu na realizowany poziom (podstawowy/rozszerzony) i decyzję nauczyciela (za wyjątkiem lektur obowiązkowych). Uczeń jest zobowiązany zapisać je w zeszycie, aby były dostępne również dla rodziców (opiekunów prawnych).
2. Oceny cząstkowe wyrażone są w stopniach: 1; 2;-3, 3; +3, -4, 4;+4, -5, 5; +5, 6. Uzyskanie określonej oceny zależy od uzyskanej ilości punktów w pracy pisemnej wyrażonej w procentach:

Ocena	Procenty
celujący	powyżej 105%
+ bardzo dobry	101%-104%
bardzo dobry	93-100%
- bardzo dobry	92- 87%
+dobry	80- 86%
dobry	71- 79%
- dobry	65- 70%
+dostateczny	58- 64%

dostateczny	51- 57%
- dostateczny	46- 50%
+ dopuszczający	41- 45%
dopuszczający	35- 40%
- dopuszczający	30-34%
+niedostateczny	26- 29%
niedostateczny	0- 25 %

3. Kwestię śródrocznych i rocznych ocen niedostatecznych z przedmiotu reguluje szczegółowo Statut Szkoły.

2. Działania uczniów podlegające ocenianiu:

1. Wypowiedzi ustne:

- wypowiedź kilkudzaniowa na zadany temat,
- 10- minutowa wypowiedź ustna na zadany temat
- analiza i interpretacja tekstu kultury z odwołaniem do innych tekstów,
- prezentacja,
- recytacja,
- dialog,
- aktywność (kreatywność) na lekcjach,
- udział w dyskusji (argumentowanie, wnioskowanie, przemówienie),
- praca z lekturą.

2. Wypowiedzi pisemne:

- testy/ sprawdziany z literatury lub wiadomości o języku;
- testy sprawdzające umiejętność czytania ze zrozumieniem i wykonywania operacji na tekście;
- testy diagnozujące;
- prace klasowe (w postaci wypracowań – rozprawka problemowa lub interpretacja tekstu poetyckiego);
- sprawdziany wiadomości; sprawdziany znajomości lektur;
- kartkówki;
- prace domowe;
- rozwiązywanie wskazanych zadań, wykonywanie ćwiczeń;
- odpowiedzi dotyczące czytania i odbioru tekstów kultury;
- streszczenie
- definicja
- notatka syntetyzująca
- notatka encyklopedyczna

3. Zadania praktyczne:

- twórcze przygotowanie do lekcji;
- praca w grupie;
- inscenizacja;

- prezentacja referatu, prezentacja, np. w PowerPoincie, bądź informacji przygotowanych samodzielnie;
- prace nadobowiązkowe, np.: realizacja projektu (pomoc dydaktyczna, audycja radiowa, film, itp.);
- przygotowanie i przeprowadzenie lekcji.

3. Metody sprawdzania osiągnięć uczniów.

Przewiduje się w każdym semestrze następujące metody sprawdzania wiedzy i umiejętności uczniów (ilość zależy od poziomu realizowanego w danej klasie):

1. pisemne dwugodzinne prace klasowe dłuższej wypowiedzi (wypracowania),
2. sprawdziany wiedzy i umiejętności z kształcenia językowego,
3. testy sprawdzające czytanie i odbiór tekstów kultury,
4. sprawdziany z lektur i wiadomości teoretycznoliterackich,
5. kartkówki (wiadomości z trzech ostatnich lekcji),
6. pisemne prace domowe,
7. konspekty do wypowiedzi ustnych,
8. wypowiedzi ustne,
9. zadania praktyczne,
10. aktywność na lekcji,
11. test diagnozujący,
12. zadania dodatkowe, konkursy

Uczeń klasy drugiej na poziomie podstawowym i rozszerzonym otrzymuje w ciągu semestru minimalnie trzy oceny: jedną za odpowiedź ustną lub kartkówkę z bieżącego materiału oraz 2 oceny z prac pisemnych (sprawdziany, zadania klasowe itp.)

4. Zapisy szczegółowe.

1. Oceny są jawne i umotywowane przez nauczyciela na prośbę ucznia lub rodzica/opiekuna.
2. W ciągu semestru uczeń musi otrzymać co najmniej po jednej ocenie:
 - z wypracowania klasowego (poziom podstawowy: rozprawka lub interpretacja wiersza; poziom rozszerzony - tekst argumentacyjny lub interpretacja porównawcza);
 - sprawdzianu wiadomości, czytania ze zrozumieniem,
 - sprawdzianu ze znajomości lektury,
 - odpowiedzi ustnej lub kartkówki z wiadomości bieżących oraz ćwiczenia praktycznego (konspektu wypowiedzi pisemnej lub ustnej).
3. Prace klasowe / sprawdziany/ ćwiczenia są obowiązkowe. O ich planowanej ilości nauczyciel informuje uczniów na początku roku szkolnego.
4. Każdą ocenę niedostateczną uczeń może poprawiać tylko jeden raz. Poprawa takiej pracy może nastąpić na dowolną ocenę w ciągu dwóch tygodni, w terminie wyznaczonym przez nauczyciela. Do dziennika wpisuje się ocenę z pierwszego terminu, a w rubryce poprawa - ocenę uzyskaną z poprawy.
5. Jeżeli uczeń opuścił pracę klasową, to powinien napisać ją w wyznaczonym przez nauczyciela terminie. W takim przypadku w dzienniku wpisuje się znak „bz” – jest to informacja dla rodziców (opiekunów prawnych), że dziecko było nieobecne. Po napisaniu pracy klasowej w rubryce obok wpisuje się otrzymaną ocenę.
6. Podobnie postępuje się w przypadku nieoddania pracy domowej – jeżeli uczeń był nieobecny przez kolejnych 5 dni, powinien oddać zadanie w ciągu tygodnia, w przypadku krótszej absencji – na kolejnej lekcji j. polskiego.
7. Uczeń, który w czasie pracy klasowej, sprawdzianu, kartkówki korzysta z niedozwolonych materiałów (zeszytu, książki, notatek, telefonu komórkowego) otrzymuje ocenę niedostateczną i nie ma prawa jej poprawienia.
8. Uczeń ma obowiązek brać aktywny udział w lekcji, przestrzegać ustalonych zasad i porządku w czasie jej trwania.
9. Każdy uczeń ma prawo do zdobycia dodatkowych ocen za prace nadobowiązkowe zlecone przez nauczyciela bądź podjęte z własnej inicjatywy. Za wykonanie dodatkowych prac nadobowiązkowych

nauczyciel może wystawić uczniowi ocenę celującą, bardzo dobrą lub dobrą. Brak lub źle wykonana praca nadobowiązkowa nie może być podstawą do ustalenia uczniowi oceny niedostatecznej, dopuszczającej lub dostatecznej.

10. Na ocenę końcową uczeń pracuje przez cały rok.

11. Prace klasowe, z nauki o literaturze, z nauki o języku zapowiadane są przez nauczyciela tydzień wcześniej. Piętnastominutowe sprawdziany oraz kartkówki nie muszą być zapowiadane. Zakres sprawdzania nimi stopnia opanowania materiału jest następujący: - wiadomości z jednej jednostki tematycznej, nie więcej jednak niż trzech ostatnich lekcji - jednak z uwzględnieniem treści i umiejętności wymaganych na wcześniejszych etapach kształcenia i sprawdzanych na egzaminie.

12. Poprawa ocen niedostatecznych z prac pisemnych jest dobrowolna i musi odbywać się w terminie ustalonym z nauczycielem w ciągu dwóch tygodni od daty oddania ocenionej pracy.

13. W celu sprawdzenia wiadomości i osiągnięć edukacyjnych ucznia ustala się następujące **formy oceniania:**

1) kontrola ustna:

a) odpowiedź obejmująca materiał nie więcej niż z trzech jednostek tematycznych, jednak z uwzględnieniem treści i umiejętności wymaganych na wcześniejszych etapach kształcenia i sprawdzanych na egzaminie.

b) odpowiedź podczas lekcji powtórzeniowych,

c) 10- minutowa wypowiedź ustna na zadany temat – analiza i interpretacja tekstu kultury z odwołaniem do innych tekstów.

2) kontrola pisemna:

a) kartkówka - krótka praca pisemna przeprowadzona z jednej jednostki tematycznej, nie więcej jednak niż z 3 ostatnich lekcji.

b) sprawdzian - praca pisemna obejmująca wiedzę z określonego działu.

c) praca klasowa - praca pisemna dwugodzinna – rozprawka problemowa lub interpretacja tekstu poetyckiego; na poziomie rozszerzonym - tekst argumentacyjny lub interpretacja porównawcza.

d) streszczenie,

e) praca semestralna i podsumowująca wyniki nauczania na danym poziomie,

f) test - praca pisemna przeprowadzana w postaci zadań/pytań otwartych, wielokrotnego wyboru lub innej formie ustalonej przez nauczyciela,

g) test diagnozujący - praca pisemna przeprowadzana na początku roku szkolnego (klasa I) w postaci zadań/pytań otwartych, wielokrotnego wyboru lub innej formie ustalonej przez nauczyciela oraz na zakończenie roku szkolnego w klasie I i II. Jest on obowiązkowy.

3) kontrola i ocena prac domowych,

4) aktywność i zaangażowanie w procesie dydaktycznym. Za duże zaangażowanie w czasie jednostki lekcyjnej uczeń może otrzymać ocenę dobrą lub bardzo dobrą; za mniejsze – może otrzymać tzw. „plusy”. 5 „plusów” = ocena bardzo dobra.

14. Pod pojęciem aktywności na przedmiocie rozumie się:

a) częste zgłaszanie się i udzielanie prawidłowych odpowiedzi na lekcji;

b) udział w konkursie przedmiotowym

c) wykonywanie dodatkowych zadań, pomocy naukowych, referatów,

d) sukcesy ucznia w konkursach szkolnych.

Monitorowanie postępów ucznia odbywa się zatem poprzez; odpowiedzi ustne, zadania domowe, karty pracy, projekty, kartkówki, sprawdziany, zadania klasowe lub inne określone przez nauczyciela, przeprowadzone również przy pomocy narzędzi TiK.

15. Nauczyciel ma obowiązek sprawdzenia i oddania prac pisemnych w ciągu dwóch tygodni, w przypadku wypracowań – trzech tygodni, z wyłączeniem świąt, ferii i czasu poprawy egzaminów próbnych i maturalnych.

16. Sprawdzone i ocenione prace pisemne uczeń i jego rodzice otrzymują do wglądu według poniższych zasad:

- a) uczniowie zapoznają się z poprawionymi pracami pisemnymi w szkole po rozdaniu ich przez nauczyciela;
- b) rodzice uczniów mają wgląd do poprawionych prac pisemnych swoich dzieci w szkole po ustaleniu terminu z nauczycielem; nauczyciel ma obowiązek przechowywać prace kontrolne uczniów do końca roku szkolnego.
17. Uczeń może być zwolniony z pisania prac klasowych, sprawdzianów, kartkówek, odpowiedzi ustnych i wszelkich form sprawdzania wiedzy, jeżeli przygotowuje się do konkursu lub olimpiady przedmiotowej.
18. Okres tygodniowej absencji nie zwalnia ucznia od obowiązki posiadania zeszytu, podręcznika i przyborów szkolnych.
19. Ustala się, że pisemne prace domowe („wypracowania”) są zadawane z 3-5 dniowym wyprzedzeniem, natomiast zadania krótszej odpowiedzi mogą być zadawane z lekcji na lekcję.
20. Wszystkie prace ucznia, zarówno domowe jak i kontrolne, muszą być napisane w czytelny i estetyczny sposób. Tekst niemożliwy do odczytania, nie pozwala na ocenę treści pracy, nie jest więc brany pod uwagę przy jej ocenie, wpływa również na obniżenie oceny za język.
21. Uczeń jest zobowiązany przychodzić na lekcje przygotowany, przez co rozumie się:
- a) posiadanie zeszytu, podręcznika, wymaganych pomocy naukowych,
 - b) znajomość materiału z trzech ostatnich lekcji,
 - c) wykonanie pracy domowej zadanej w przeddzień lub z tygodniowym wyprzedzeniem,
 - d) przeczytanie zadanego przez nauczyciela tekstu literackiego.
22. Dwa razy w semestrze uczeń ma prawo zgłosić nieprzygotowanie do lekcji, czyli brak podręcznika, brak pracy domowej. O fakcie nieprzygotowania uczeń informuje nauczyciela na początku lekcji. Nauczyciel odnotowuje brak nieprzygotowania w dzienniku wpisując skrót np. Punkt ten nie dotyczy zapowiedzianych wcześniej prac klasowych, sprawdzianów oraz lektur, których termin omawiania był z uczniami uzgadniany wcześniej.

5. Kryteria i wymagania na poszczególne oceny.

Wymagania zostały podzielone na cztery zakresy, odpowiadające celom kształcenia ujętym w Nowej podstawie programowej:

I. Kształcenie literackie i kulturowe

- A. Czytanie utworów literackich
- B. Odbiór tekstów

II. Kształcenie językowe

- A. Gramatyka języka polskiego
- B. Zróżnicowane języka
- C. Komunikacja językowa i kultura języka
- D. Ortografia i interpunkcja

III. Tworzenie wypowiedziach

- A. Elementy retoryki
- B. Mówienie i pisanie

IV. Samokształcenie.

Warunkiem koniecznym do omawiania tekstów kultury jest ich znajomość w zakresie wymaganym przez nauczyciela (w zależności od realizowanego poziomu). Uczeń zawsze musi znać tekst (przeczytał go w fragmentach lub w całości – tak jak polecił nauczyciel), w przeciwnym wypadku analiza i interpretacja nie przyniosą oczekiwanych efektów.

Ogólne kryteria oceniania dla klasy II szkoły średniej

Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, który:

- nie przyswoił podstawowych wiadomości i umiejętności z zakresu podstawowego, co nie pozwala na kontynuację nauki w klasie wyższej;
- nie rozumie większości wiadomości z zakresu programu nauczania;
- nie umie stosować nabytej wiedzy;
- nie potrafi zaprezentować zdobytej wiedzy;
- nie utrwała zdobytej wiedzy.

Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:

- wykazuje pewne braki w opanowaniu podstawowych wiadomości i umiejętności z zakresu podstawowego;
- nie rozumie niektórych zagadnień materiału programowego;
- stosuje zdobytą wiedzę przy pomocy nauczyciela;
- często popełnia błędy językowe w wypowiedziach ustnych i pisemnych; ma trudności w utrwalaniu zdobytej wiedzy.

Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który:

- opanował wiadomości i umiejętności z zakresu podstawowego;
- rozumie zdobytą wiedzę;
- stara się samodzielnie zastosować zdobytą wiedzę;
- popełnia nieliczne błędy językowe w wypowiedziach ustnych i pisemnych;
- przejawia braki w trwałym opanowaniu materiału programowego.

Ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który:

- opanował wiadomości i umiejętności z zakresu podstawowego;
- rozumie zdobytą wiedzę;
- stosuje zdobytą wiedzę;
- popełnia drobne usterki językowe w wypowiedziach ustnych i pisemnych
- w każdej sytuacji wykazuje się dobrą znajomością zdobytej wiedzy

Ocenę **bardzo dobrą** otrzymuje uczeń, który:

- opanował wszystkie wiadomości i umiejętności z zakresu podstawowego;
- samodzielnie interpretuje posiadane wiadomości;
- swobodnie stosuje zdobytą wiedzę;
- wdrożony do autokorekty stara się nie popełniać błędów językowych w swoich wypowiedziach ustnych i pisemnych;
- swobodnie operuje wiedzą z zakresu podstawowego.

Ocenę **celującą** otrzymuje uczeń, który:

- biegle opanował wszystkie wiadomości i umiejętności z zakresu podstawowego podstawy programowej lub dodatkowo przyswoił wiadomości wykraczające poza zakres programu nauczania;
- interpretuje zdobytą wiedzę w sposób samodzielny i oryginalny;
- twórczo wykorzystuje zdobyte wiadomości w sytuacjach problemowych;
- prezentuje wiedzę, posługując się precyzyjnym językiem i bogatym słownictwem;
- swobodnie operuje wiedzą pochodzącą z różnych źródeł.

Szczegółowe kryteria oceniania dla klasy II szkoły średniej

ZAKRES PODSTAWOWY

Ocenę **niedostateczną** otrzymuje uczeń, który nie spełnia kryteriów na ocenę dopuszczającą.

Ocenę **dopuszczającą** otrzymuje uczeń, który:

I. Kształcenie literackie i kulturowe. Czytanie utworów literackich.

- a) rozumie podstawy podziału literatury na epoki;
- b) wymienia epoki literackie w porządku chronologicznym od starożytności do pozytywizmu;
- c) z pomocą nauczyciela sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach, w szczególności w romantyzmie i w pozytywizmie;
- d) na ogół trafnie rozpoznaje konwencje literackie: realistyczną i fantastyczną;
- e) rozróżnia podstawowe gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i częściowo gatunki synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz odę, dramat romantyczny, powieść realistyczną, powieść naturalistyczną, powieść historyczną, powieść o tematyce współczesnej, lament;

f) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz niektóre środki znaczeniowe, leksykalne (np. frazeologizmy), składniowe (np. wyliczenie) i wersyfikacyjne (np. przerzutnię);

g) przy pomocy nauczyciela interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

h) na ogół trafnie rozpoznaje w tekstach literackich: komizm, humor, tragizm, patos;

i) na poziomie ogólnym rozumie pojęcie groteski;

j) zna i przy pomocy nauczyciela rozumie treść utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe dla zakresu podstawowego

k) na poziomie ogólnym rozpoznaje tematykę i problematykę omawianych tekstów romantycznych i pozytywistycznych;

l) na poziomie ogólnym i przy pomocy nauczyciela rozpoznaje sposoby kreowania w utworze literackim: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej;

m) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy, np. ojczyzna, artysta – wieszcz, cierpienie, miłość;

n) podejmuje próbę porównywania utworów literackich lub ich fragmentów;

o) przedstawia z pomocą nauczyciela propozycję odczytania utworu na poziomie dosłownym;

p) z pomocą nauczyciela odwołuje się do wybranych tekstów poznanych w szkole podstawowej, w tym: trenów i pieśni Jana Kochanowskiego, bajek Ignacego Krasickiego, *Dziadów cz. II* oraz *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza, *Zemsty* Aleksandra Fredry, *Balladyny* Juliusza Słowackiego;

r) z pomocą nauczyciela wykorzystuje w interpretacji utworów literackich kontekst historycznoliteracki i biograficzny;

L.Kształcenie literackie i kulturowe. Odbiór tekstów kultury

a) potrafi przetwarzać i układać pod względem ważności proste informacje z tekstów (np. z publicystyki pozytywistycznej);

b) przy pomocy nauczyciela analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;

c) rozpoznaje niektóre teksty publicystyczne (artykuł), retoryczne (przemówienie) i popularnonaukowe (notatka encyklopedyczna, definicja);

d) wie, że starożytny teatr grecki wpłynął na rozwój sztuki teatralnej;

e) z pomocą nauczyciela rozumie pojęcie *katharsis*;

f) potrafi scharakteryzować główne prądy filozoficzne epoki: historiozofię, idealizm romantyczny;

g) zazwyczaj potrafi odczytać na poziomie dosłownym pozaliterackie teksty kultury;

h) z reguły odróżnia dzieła kultury wysokiej od tekstów kultury popularnej.

I. Kształcenie językowe. Gramatyka języka polskiego.

- a) przy pomocy nauczyciela wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni do analizy i interpretacji tekstów oraz przy tworzeniu własnych wypowiedzi;
- b) zna i potrafi rozróżnić typy zdań wielokrotnie złożonych;
- c) z pomocą nauczyciela rozpoznaje argumentacyjny charakter różnych konstrukcji składniowych;
- d) rozumie, że szyk wyrazów w zdaniu ma wpływ na znaczenie wypowiedzi.

II. Kształcenie językowe. Zróżnicowanie języka.

- a) rozróżnia pojęcie stylu i stylizacji;
- b) na poziomie ogólnym potrafi określić podstawowe znaczenie zapożyczeń w tekście;
- c) zna wybrane biblizmy, mitologizmy, sentencje, przysłowia i aforyzmy wywodzące się z mitologii, Biblii oraz polskiej tradycji kulturowej;
- d) rozpoznaje rodzaje stylizacji (np. biblijna, mitologiczna, kolokwializacja);
- e) dostrzega słownictwo o charakterze wartościującym.

III. Kształcenie językowe. Komunikacja językowa i kultura języka.

- a) rozumie pojęcie znaku językowego;
- b) wie, że język to system znaków;
- c) zna pojęcie aktu komunikacji językowej;
- d) potrafi wymienić funkcje tekstu;
- e) rozpoznaje z pomocą nauczyciela niektóre zjawiska powodujące niejednoznaczność wypowiedzi (np. przemilczenia, niedopowiedzenia);
- f) stosuje niektóre zasady etyki wypowiedzi; wartościuje wybrane wypowiedzi językowe, stosując przejrzyste (jednoznaczne) kryteria, np. prawda – fałsz, poprawność – niepoprawność;
- g) na ogół stosuje zasady etykiety językowej w wypowiedziach ustnych i pisemnych odpowiednio do sytuacji;
- h) z pomocą nauczyciela dostrzega zmiany w komunikacji językowej związane z rozwojem jej form (np. komunikacji internetowej).

IV. Kształcenie językowe. Ortografia i interpunkcja

- a) stosuje podstawowe zasady ortografii poznane w szkole podstawowej;
- b) wykorzystuje podstawowe zasady interpunkcji w zdaniach złożonych (oddzielanie przecinkiem zdań składowych).

III. Tworzenie wypowiedzi. Elementy retoryki.

- a) przy pomocy nauczyciela formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej;
- b) próbuje określać cele perswazyjne w wypowiedzi literackiej i nieliterackiej;
- c) na ogół rozumie i próbuje stosować w tekstach retorycznych zasadę kompozycyjną (np. teza, argumenty, apel, pointa);
- d) przy pomocy nauczyciela potrafi wskazać użyte w tekście środki retoryczne (np.: pytania retoryczne, powtórzenia, apostrofy, wyliczenia, wykrzyknienia);
- e) potrafi wyróżnić argumenty w swojej wypowiedzi pisemnej;
- f) zazwyczaj rozumie, na czym polegają logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych;
- g) przy pomocy nauczyciela rozpoznaje elementy erystyki w dyskusji.

III. Tworzenie wypowiedzi. Mówienie i pisanie.

- a) zajmuje stanowisko w danej sprawie, ale nie zawsze potrafi uzasadnić własne zdanie;
- b) zazwyczaj umie zbudować wypowiedź z uwzględnieniem celu i adresata;
- c) na ogół potrafi dostrzec przejawy agresji językowej;
- d) przy pomocy nauczyciela formułuje oceny, pytania, odpowiedzi, redaguje proste informacje, uzasadnienia, komentarze;
- e) z pomocą nauczyciela tworzy formy użytkowe: protokół;
- f) z pomocą nauczyciela tworzy wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, hasło encyklopedyczne, definicja, notatka syntetyzująca, referat, artykuł, streszczenie;
- g) z pomocą nauczyciela odróżnia streszczenie od parafrazy;
- h) z pomocą nauczyciela tworzy plan kompozycyjny tekstów o charakterze argumentacyjnym;
- i) próbuje stosować retoryczne zasady kompozycyjne w tworzeniu własnego tekstu;
- j) wygłaszając mowę, popełnia błędy, jednakże nie zakłócają one komunikatywności wypowiedzi, wywodu;
- k) z pomocą nauczyciela interpretuje tekst, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, próbuje przeprowadzić logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;
- l) zna zasady poprawności językowej i stylistycznej; próbuje je stosować podczas tworzenia własnego tekstu;
- m) wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym.

IV. Samokształcenie.

- a) potrafi uczyć się samodzielnie;
- b) próbuje porządkować informacje;
- c) w niewielkim stopniu potrafi syntetyzować poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia;
- d) sporadycznie korzysta z literatury naukowej lub popularnonaukowej;
- e) próbuje stosować odpowiednie cytaty w swoich wypowiedziach;
- f) w niewielkim stopniu wykorzystuje multimedialne źródła informacji (słowniki on-line, autorskie strony internetowe) do przygotowania samodzielnych zadań;
- g) w niewielkim stopniu posługuje się słownikami ogólnymi języka polskiego;
- h) z pomocą nauczyciela prezentuje swoje osiągnięcia, zainteresowania, np. wykorzystując formę projektu;
- h) gromadzi informacje potrzebne do napisania sprawdzianu lub wykonania zadania domowego.

Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który:

I. Kształcenie literackie i kulturowe. Czytanie utworów literackich.

- a) rozumie podstawy podziału literatury na epoki: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm;
- b) wymienia epoki literackie w porządku chronologicznym od starożytności do pozytywizmu;
- c) sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach, w szczególności w romantyzmie i w pozytywizmie;
- d) rozpoznaje konwencje literackie: realistyczną, fantastyczną, symboliczną;
- e) poprawnie rozróżnia podstawowe gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i częściowo gatunki synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz odę, sonet, dramat romantyczny, powieść realistyczną, powieść naturalistyczną, powieść o tematyce współczesnej, lament;
- f) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe (np. peryfrazę), leksykalne (np. frazeologizmy), składniowe (np. powtórzenie, wyliczenie), wersyfikacyjne (np. przerzutnię); próbuje określić ich funkcje w utworze literackim;
- g) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;
- h) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię, komizm, tragizm, humor, patos;
- i) rozumie pojęcie groteski i potrafi wymienić jej cechy; rozpoznaje ją w tekstach omawianych epok;
- j) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe dla zakresu podstawowego (Adam Mickiewicz, *Oda do młodości*; wybrane

ballady, w tym *Romantyczność*; wybrane sonety z cyklu *Sonety krymskie* oraz inne wiersze; *Konrad Wallenrod*; *Dziady* cz. III; Juliusz Słowacki, *Kordian*, wybrane wiersze, w tym *Grób Agamemnona* (fragmenty), *Testament mój*; Zygmunt Krasiński, *Nie-Boska komedia*; Cyprian Norwid, wybrane wiersze; Bolesław Prus, *Lalka*, *Z legend dawnego Egiptu*; Eliza Orzeszkowa, *Gloria victis*; Henryk Sienkiewicz, *Potop*; Adam Asnyk, wybór wierszy; Fiodor Dostojewski, *Zbrodnia i kara*);

k) rozpoznaje tematykę i problematykę omawianych tekstów oraz jej związek z programami i ideami epoki literackiej;

l) rozpoznaje sposoby kreowania w utworze literackim: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; podejmuje próbę ich interpretacji i wartościowania;

m) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy: sen, ojczyzna, artysta – wieszcz, cierpienie, samotność, bunt, rewolucja, wolność, miłość, podróż, młodość, prometeizm; praca, miasto, przyroda, pieniądz, rola kobiety, mogiła, heroizm, jednostka a społeczeństwo, spór pokoleniowy;

n) potrafi odwołać się do wiedzy o tekstach poznanych w szkole podstawowej, w tym: *Dziadów* cz. II oraz *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza, *Zemsty* Aleksandra Fredry, *Balladyny* Juliusza Słowackiego;

o) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach;

p) przedstawia propozycję odczytania utworu na poziomie dosłownym;

r) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich kontekst historycznoliteracki, biograficzny, kulturowy;

s) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne, np. dobro, piękno, miłość, prawda, wolność, odwaga, altruizm, odpowiedzialność, tolerancja; i narodowe, np. tradycja, patriotyzm

L. Kształcenie literackie i kulturowe. Odbiór tekstów kultury

a) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów (np. z publicystyki pozytywistycznej) w stopniu umożliwiającym funkcjonalne ich wykorzystanie zarówno podczas lekcji, jak i w trakcie samodzielnej pracy;

b) odczytuje sens utworu, jego główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;

c) rozpoznaje specyfikę tekstów publicystycznych (artykuł, reportaż), retorycznych (przemówienie) i popularnonaukowych (notatka encyklopedyczna, definicja); wśród tekstów prasowych zazwyczaj rozróżnia wiadomość i komentarz; dostrzega zastosowane w tekstach środki językowe;

d) określa wpływ starożytnego teatru greckiego na rozwój sztuki teatralnej; rozumie pojęcie *katharsis*;

e) charakteryzuje główne prądy filozoficzne: (np.: historiozofię, idealizm romantyczny, romantyczny indywidualizm) oraz określa ich wpływ na kulturę epoki;

f) odczytuje na poziomie dosłownym pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;

g) odróżnia dzieła kultury wysokiej od tekstów kultury popularnej.

II. Kształcenie językowe. Gramatyka języka polskiego.

- a) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni do analizy i interpretacji tekstów oraz przy tworzeniu własnych wypowiedzi;
- b) zna i potrafi rozróżnić typy zdań wielokrotnie złożonych; rozpoznaje ich funkcje w tekście;
- c) potrafi wykorzystać zdania złożone podrzędnie do budowania wypowiedzi o charakterze argumentacyjnym;

II. Kształcenie językowe. Zróżnicowanie języka.

- a) rozróżnia pojęcie stylu i stylizacji;
- b) określa rodzaje zapożyczeń w języku polskim;
- c) zna i rozumie biblizmy, mitologizmy, sentencje, przysłowia i aforyzmy obecne w literaturze na przestrzeni epok;
- d) rozpoznaje rodzaje stylizacji (biblijna, mitologiczna, kolokwializacja) oraz określa ich funkcje w tekście;
- e) rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym.

II. Kształcenie językowe. Komunikacja językowa i kultura języka.

- a) zna, rozumie i stosuje pojęcie znaku językowego oraz języka jako systemu znaków; rozróżnia typy znaków i określa ich funkcje w tekście;
- b) zna pojęcie aktu komunikacji językowej oraz jego składowe (komunikat, nadawca, odbiorca, kod, kontekst, kontakt);
- c) rozpoznaje i zazwyczaj określa funkcje tekstu (informatywną, poetycką, metajęzykową, ekspresywną, impresywną – w tym perswazyjną);
- d) rozpoznaje niektóre zjawiska powodujące niejednoznaczność wypowiedzi (np. paradoksy, przemilczenia, grę słów, niedopowiedzenia, homonimie);
- e) stara się posługiwać różnymi odmianami polszczyzny w zależności od sytuacji komunikacyjnej; stosuje zasady etyki wypowiedzi;
- f) w wypowiedziach ustnych i pisemnych stosuje zasady etykiety językowej odpowiednio do sytuacji;

II. Kształcenie językowe. Ortografia i interpunkcja

- a) wykorzystuje zasady ortograficzne poznane w szkole podstawowej;
- b) wykorzystuje składniowo-znaczeniowy charakter interpunkcji w różnorodnych typach wypowiedzeń.

III. Tworzenie wypowiedzi. Elementy retoryki.

- a) formułuje tezy i argumenty w samodzielnie tworzonej wypowiedzi ustnej i pisemnej;

- b) wskazuje i rozróżnia cele perswazyjne w wypowiedzi literackiej i nieliterackiej;
- c) rozumie i na ogół stosuje w tekstach retorycznych zasadę kompozycyjną (np. teza, argumenty, apel, pointa);
- d) zna podstawowe środki retoryczne (powtórzenia i ich rodzaje: anaforę, epiforę, paralelizmy, pytania retoryczne, apostrofy, wyliczenia, wykrzyknienia, inwersje);
- e) rozróżnia typy argumentów (rzeczowe, logiczne, emocjonalne – pozamerytoryczne);
- f) jest świadomy tego, na czym polegają logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych i stosuje je we własnych tekstach;

III. Tworzenie wypowiedzi. Mówienie i pisanie.

- a) zgadza się z cudzymi poglądami lub podejmuje próbę polemiki z nimi, uzasadniając własne zdanie;
- b) buduje wypowiedź, określa jej cel i adresata, zna funkcję, którą ma spełnić;
- c) zgodnie z normami formułuje oceny, pytania, odpowiedzi, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;
- d) tworzy formy użytkowe: protokół;
- e) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, hasło encyklopedyczne, definicja, notatka syntetyzująca, referat, artykuł, streszczenie;
- f) odróżnia streszczenie od parafrazy;
- g) tworzy plan kompozycyjny tekstów o charakterze argumentacyjnym;
- h) stosuje retoryczne zasady kompozycyjne w tworzeniu własnego tekstu;
- i) wygłasza mowę z zastosowaniem środków pozajęzykowych;
- j) podczas interpretowania tekstu formułuje argumenty na jego podstawie oraz odwołując się do znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia; przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;
- k) zna zasady poprawności językowej i stylistycznej i stosuje je w tworzeniu własnego tekstu;
- l) wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, stosuje kryteria poprawności językowej.

IV. Samokształcenie.

- a) pracuje samodzielnie;
- b) przygotowuje różne formy prezentacji własnego stanowiska (plakat, gazetka, wypowiedź, referat, prezentacja);

- c) porządkuje informacje w problemowe całości, np. wg epoki literackiej, autora, utworu, motywu lub innego zagadnienia;
- d) korzysta z literatury naukowej lub popularnonaukowej;
- e) wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedziach;
- f) wzbogaca swoją wypowiedź pozajęzykowymi środkami komunikacji (mimika, gestykulacja);
- g) wykorzystuje multimedialne źródła informacji (słowniki on-line, autorskie strony internetowe);
- h) posługuje się słownikami ogólnymi języka polskiego,
- i) prezentuje swoje osiągnięcia, zainteresowania, np. wykorzystując formę projektu;
- j) gromadzi i na ogół trafnie przetwarza informacje w celu wykorzystywania ich podczas lekcji, zajęć pozalekcyjnych oraz pracy w domu.

Ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który:

I. Kształcenie literackie i kulturowe. Czytanie utworów literackich.

- a) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych (z publicystyki pozytywistycznej), popularnonaukowych, naukowych;
- b) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;
- c) rozpoznaje specyfikę tekstów publicystycznych (artykuł, reportaż), retorycznych (przemówienie), popularnonaukowych (notatka encyklopedyczna, definicja) i naukowych (rozprawa); wśród tekstów prasowych rozróżnia wiadomość i komentarz; rozpoznaje środki językowe zastosowane w tekstach;
- d) określa wpływ starożytnego teatru greckiego na rozwój sztuki teatralnej;
- e) rozumie pojęcie *katharsis* i charakteryzuje jego rolę w kształtowaniu odbioru dzieła;
- f) charakteryzuje główne prądy filozoficzne (np.: historiozofię, idealizm romantyczny, romantyczny indywidualizm) oraz określa ich wpływ na kulturę epoki;
- g) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;
- h) odróżnia dzieła kultury wysokiej od tekstów kultury popularnej; stosuje kryteria pozwalające odróżnić arcydzieło od kiczu.

I. Kształcenie literackie i kulturowe. Odbiór tekstów kultury

- a) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni do analizy i interpretacji tekstów oraz przy tworzeniu własnych wypowiedzi;
- b) rozumie zróżnicowanie składniowe zdań wielokrotnie złożonych, rozpoznaje ich funkcje w tekście i wykorzystuje je do budowy wypowiedzi o różnym charakterze;
- c) rozpoznaje argumentacyjny charakter różnych konstrukcji składniowych i ich funkcje w tekście; wykorzystuje je do budowy własnych wypowiedzi;

d) rozumie rolę szyku wyrazów w zdaniu oraz określa rolę jego przekształceń w budowaniu znaczenia wypowiedzi.

II. Kształcenie językowe. Gramatyka języka polskiego.

a) definiuje i rozróżnia pojęcie stylu i stylizacji; rozumie ich znaczenie w tekście;

b) poprawnie określa rodzaje zapożyczeń i próbuje określić sposób ich funkcjonowania w polszczyźnie poznanych epok;

c) zna, rozumie i wykorzystuje biblizmy, mitologizmy, sentencje, przysłowia i aforyzmy obecne w polskim dziedzictwie kulturowym;

d) poprawnie rozpoznaje i nazywa rodzaje stylizacji (biblijna, mitologiczna, kolokwializacja, stylizacja środowiskowa, dialektyzacja) oraz określa ich funkcje w tekście;

e) rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego

II. Kształcenie językowe. Zróżnicowanie języka.

a) definiuje i rozróżnia pojęcie stylu i stylizacji; rozumie ich znaczenie w tekście;

b) poprawnie określa rodzaje zapożyczeń i próbuje określić sposób ich funkcjonowania w polszczyźnie poznanych epok;

c) zna, rozumie i wykorzystuje biblizmy, mitologizmy, sentencje, przysłowia i aforyzmy obecne w polskim dziedzictwie kulturowym;

d) poprawnie rozpoznaje i nazywa rodzaje stylizacji (biblijna, mitologiczna, kolokwializacja, stylizacja środowiskowa, dialektyzacja) oraz określa ich funkcje w tekście;

e) rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego.

II. Kształcenie językowe. Komunikacja językowa i kultura języka.

a) zna, rozumie i stosuje pojęcie znaku językowego oraz języka jako systemu znaków; rozróżnia typy znaków i określa ich funkcje w tekście

b) zna i rozumie pojęcie aktu komunikacji językowej oraz jego składowe (komunikat, nadawca, odbiorca, kod, kontekst, kontakt);

c) rozpoznaje i określa funkcje tekstu (informatywną, poetycką, metajęzykową, ekspresywną, impresywną – w tym perswazyjną);

d) rozpoznaje zjawiska powodujące niejednoznaczność wypowiedzi (np. paradoksy, przemilczenia, niedopowiedzenia, elipsy, anakoluty, grę słów, homonimie), dba o jasność i precyzję komunikatu;

e) posługuje się różnymi odmianami polszczyzny w zależności od sytuacji komunikacyjnej;

f) odróżnia zamierzoną innowację językową od błędu językowego;

g) stosuje zasady etyki wypowiedzi; wartościuje wypowiedzi językowe, stosując kryteria, np. prawda – fałsz, poprawność – niepoprawność;

h) w wypowiedziach ustnych i pisemnych stosuje zasady etykiety językowej odpowiednio do sytuacji;

i) charakteryzuje zmiany w komunikacji językowej związane z rozwojem jej form (np. komunikacji internetowej).

II. Kształcenie językowe. Ortografia i interpunkcja

a) poprawnie stosuje zasady ortografii i interpunkcji poznane w szkole podstawowej;

b) wykorzystuje składniowo-znaczeniowy charakter interpunkcji

c) wyjaśnia znaczenie zastosowanej interpunkcji.

III. Tworzenie wypowiedzi. Elementy retoryki.

a) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

b) wskazuje i rozróżnia cele perswazyjne w wypowiedzi literackiej i nieliterackiej;

c) rozumie i stosuje w tekstach retorycznych zasadę kompozycyjną (np. teza, argumenty, apel, pointa);

d) wyjaśnia, w jaki sposób użyte środki retoryczne (np. wykrzyknienia, pytania retoryczne, wyliczenia, paralelizmy, powtórzenia, apostrofy, przerzutnie, inwersje) oddziałują na odbiorcę;

e) rozróżnia typy argumentów (rzeczowe, logiczne, emocjonalne), w tym argumenty pozamerytoryczne (np. odwołujące się do litości, niewiedzy, groźby, autorytetu, argumenty *ad personam*);

f) rozumie, na czym polegają logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych i stosuje je we własnych tekstach;

g) odróżnia dyskusję od sporu i kłótni;

h) rozróżnia pragmatyczny i etyczny wymiar obietnic składanych w tekstach reklamy;

III. Tworzenie wypowiedzi. Mówienie i pisanie.

a) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

b) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;

c) reaguje na przejawy agresji językowej, np. zadając pytania, prosząc o rozwinięcie lub uzasadnienie stanowiska, wykazując sprzeczność wypowiedzi;

d) zgodnie z normami formułuje oceny, pytania, odpowiedzi, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

e) sprawnie tworzy formy użytkowe: protokół;

f) tworzy etykietę językową;

- g) tworzy poprawne, spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, hasło encyklopedyczne, definicja, notatka syntetyzująca, referat, artykuł, streszczenie;
- h) sprawnie odróżnia streszczenie od parafrazy; funkcjonalnie stosuje je w zależności od celu wypowiedzi;
- i) poprawnie tworzy plan kompozycyjny tekstów o charakterze argumentacyjnym
- j) poprawnie stosuje retoryczne zasady kompozycyjne w tworzeniu własnego tekstu;
- k) wygłasza mowę (obrończa, oskarżycielską) z uwzględnieniem środków pozajęzykowych (gesty, mimika, modulacja głosu);
- l) samodzielnie interpretuje tekst, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;
- ł) potrafi dokonać reinterpretacji, np. motywu;
- m) właściwie stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe;
- n) wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonuje autokorekty, stosuje kryteria poprawności językowej.

IV. Samokształcenie.

- a) rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska (plakat, gazetka, referat, wypowiedź, prezentacja);
- b) porządkuje informacje w problemowe całości przez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;
- c) w celu poszerzania swojej wiedzy korzysta z literatury naukowej lub popularnonaukowej;
- d) sporządza bibliografię i przypis bibliograficzny, także źródeł elektronicznych;
- e) dokonuje selekcji źródeł; w celu wzbogacenia wypowiedzi lub jej uargumentowania potrafi wybrać z tekstu odpowiednie cytaty, poprawnie je zapisać i zastosować w wypowiedzi; wyjaśnia funkcje cudzośłowu;
- f) wzbogaca swoją wypowiedź trafnie dobranymi pozajęzykowymi środkami komunikacji (mimika, gesty, modulacja głosu);
- g) w celu poszerzania swoich wiadomości i umiejętności posługuje się słownikami ogólnymi języka polskiego oraz słownikami specjalistycznymi (np. etymologicznymi, frazeologicznymi, skrótów, gwarowymi), także w wersji on-line;
- h) przygotowując się do zajęć, wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich oceny;
- i) gromadzi i przetwarza informacje;

j) w sposób funkcjonalny korzysta z zasobów multimedialnych, np. z: bibliotek, słowników on-line, wydawnictw e-book, autorskich stron internetowych; dokonuje wyboru źródeł internetowych, uwzględniając kryterium poprawności rzeczowej oraz krytycznie ocenia ich zawartość;

k) dba o rozwój swoich zainteresowań oraz popularyzację osiągnięć, wykorzystując formę projektu.

Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który:

I. Kształcenie literackie i kulturowe. Czytanie utworów literackich.

a) szybko i sprawnie przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, (z publicystyki pozytywistycznej), popularnonaukowych, naukowych;

b) poprawnie i dokładnie analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;

c) rozpoznaje specyfikę tekstów publicystycznych (artykuł, felieton, reportaż), retorycznych (przemówienie), popularnonaukowych (notatka encyklopedyczna, definicja) i naukowych (rozprawa); wśród tekstów prasowych rozróżnia wiadomość, komentarz; rozpoznaje środki językowe i ich funkcje zastosowane w tekstach;

d) odczytuje informacje i przekazy jawne i ukryte;

e) precyzyjnie określa wpływ starożytnego teatru greckiego na rozwój sztuki teatralnej;

f) posługuje się pojęciem *katharsis* i charakteryzuje jego rolę w kształtowaniu odbioru dzieła;

g) wyczerpująco charakteryzuje główne prądy filozoficzne (np.: historiozofię, idealizm romantyczny, romantyczny indywidualizm) oraz określa ich wpływ na kulturę epoki;

h) na poziomie dosłownym i przerośnym odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;

i) odróżnia dzieła kultury wysokiej od tekstów kultury popularnej; stosuje kryteria pozwalające odróżnić arcydzieło od kiczu.

I. Kształcenie literackie i kulturowe. Odbiór tekstów kultury

a) funkcjonalnie wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni do analizy i interpretacji tekstów oraz przy tworzeniu własnych wypowiedzi;

b) rozumie zróżnicowanie składniowe zdań wielokrotnie złożonych, rozpoznaje ich funkcje w tekście i trafnie je wykorzystuje do budowy wypowiedzi o różnym charakterze;

c) rozpoznaje argumentacyjny charakter różnych konstrukcji składniowych i ich funkcje w tekście; wykorzystuje je do budowy własnych wypowiedzi;

d) rozumie rolę szyku wyrazów w zdaniu oraz określa rolę jego przekształceń w budowaniu znaczenia wypowiedzi.

II. Kształcenie językowe. Gramatyka języka polskiego.

a) posługuje się pojęciami stylu i stylizacji; rozumie ich znaczenie w tekście;

- b) dokładnie określa rodzaje zapożyczeń i sposób ich funkcjonowania w polszczyźnie poznanych epok; odnosi wskazane zjawiska do współczesnej polszczyzny;
- c) zna, rozumie i funkcjonalnie wykorzystuje biblizmy, mitologizmy, sentencje, przysłowia i aforyzmy obecne w polskim dziedzictwie kulturowym;
- d) rozpoznaje rodzaje stylizacji (biblijna, mitologiczna, kolokwializacja, środowiskowa, archaizacja, dialektyzacja) oraz trafnie określa ich funkcje w tekście;
- d) rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego.

II. Kształcenie językowe. Zróżnicowanie języka.

- a) posługuje się pojęciami stylu i stylizacji; rozumie ich znaczenie w tekście;
- b) dokładnie określa rodzaje zapożyczeń i sposób ich funkcjonowania w polszczyźnie poznanych epok; odnosi wskazane zjawiska do współczesnej polszczyzny;
- c) zna, rozumie i funkcjonalnie wykorzystuje biblizmy, mitologizmy, sentencje, przysłowia i aforyzmy obecne w polskim dziedzictwie kulturowym;
- d) rozpoznaje rodzaje stylizacji (biblijna, mitologiczna, kolokwializacja, środowiskowa, archaizacja, dialektyzacja) oraz trafnie określa ich funkcje w tekście;
- e) rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego.

II. Kształcenie językowe. Komunikacja językowa i kultura języka.

- a) zna, rozumie i stosuje pojęcie znaku językowego oraz języka jako systemu znaków; trafnie rozróżnia typy znaków i określa ich funkcje w tekście;
- b) posługuje się pojęciem aktu komunikacji językowej oraz jego składowymi (komunikat, nadawca, odbiorca, kod, kontekst, kontakt);
- c) rozpoznaje i określa funkcje tekstu (informatywną, poetycką, metajęzykową, ekspresywną, impresyjną – w tym perswazyjną);
- d) trafnie rozpoznaje i nazywa zjawiska powodujące niejednoznaczność wypowiedzi (np. paradoksy, przemilczenia, niedopowiedzenia, elipsy, anakoluty, grę słów, homonimie), dba o jasność i precyzję komunikatu;
- e) sprawnie posługuje się różnymi odmianami polszczyzny w zależności od sytuacji komunikacyjnej;
- f) stosuje zasady etyki wypowiedzi; wartościuje wypowiedzi językowe, stosując kryteria, np. prawda – fałsz, poprawność – niepoprawność;
- g) stosuje zasady etykiety językowej w wypowiedziach ustnych i pisemnych odpowiednio do sytuacji;
- h) wyczerpująco charakteryzuje zmiany w komunikacji językowej związane z rozwojem jej form (np. komunikacji internetowej).

II. Kształcenie językowe. Ortografia i interpunkcja

- a) poprawnie stosuje zasady ortografii i interpunkcji poznane w szkole podstawowej;

- b) zna zasady interpunkcji i wykorzystuje jej składniowo-znaczeniowy charakter
- c) wyjaśnia znaczenie zastosowanej interpunkcji.

III. Tworzenie wypowiedzi. Elementy retoryki.

- a) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;
- b) wskazuje i rozróżnia cele perswazyjne w wypowiedzi literackiej i nieliterackiej;
- c) rozumie i zawsze stosuje w tekstach retorycznych zasadę kompozycyjną (np. teza, argumenty, apel, pointa);
- d) wyjaśnia, w jaki sposób użyte środki retoryczne (np. wykrzyknienia, pytania retoryczne, wyliczenia, paralelizmy, powtórzenia, apostrofy, przerzutnie, inwersje) oddziałują na odbiorcę;
- e) rozróżnia typy argumentów (rzeczowe, logiczne, emocjonalne), w tym argumenty pozamerytoryczne (np. odwołujące się do litości, niewiedzy, groźby, autorytetu, argumenty *ad personam*);
- f) rozumie, na czym polegają logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych i stosuje je we własnych tekstach;
- g) odróżnia dyskusję od sporu i kłótni;
- h) rozróżnia pragmatyczny i etyczny wymiar obietnic składanych w tekstach reklamy;

III. Tworzenie wypowiedzi. Mówienie i pisanie.

- a) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;
- b) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;
- c) reaguje na przejawy agresji językowej, np. zadając pytania, prosząc o rozwinięcie lub uzasadnienie stanowiska, wykazując sprzeczność wypowiedzi;
- d) zgodnie z normami formułuje oceny, pytania, odpowiedzi, redaguje informacje, uzasadnienia, głos w dyskusji, komentarze;
- e) sprawnie tworzy formy użytkowe: protokół;
- f) tworzy etykietę językową;
- g) tworzy wyczerpujące, spójne i oryginalne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, hasło encyklopedyczne, definicja, notatka syntetyzująca, referat, artykuł, streszczenie;
- h) sprawnie odróżnia streszczenie od parafrazy; funkcjonalnie stosuje je w zależności od celu wypowiedzi;
- i) poprawnie tworzy plan kompozycyjny tekstów o charakterze argumentacyjnym;
- j) poprawnie stosuje retoryczne zasady kompozycyjne w tworzeniu własnego tekstu;

k) wygłasza mowę (obrończą, oskarżycielską) z uwzględnieniem środków retorycznych i pozajęzykowych (posługuje się modulacją głosu w celu nadania wypowiedzi odpowiedniego tonu, np. patetycznego, parodystycznego itp., stosuje odpowiednią mimikę, gestykulację);

l) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu na poziomie dosłownym, przenośnym i symbolicznym, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;

ł) potrafi dokonać reinterpretacji, np. motywu;

m) właściwie stosuje wszystkie zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe;

n) wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonuje korekty tekstu własnego, stosuje kryteria poprawności językowej.

IV. Samokształcenie.

a) rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska (plakat, gazetka, wypowiedź, referat, prezentacja);

b) porządkuje informacje w problemowe całości przez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

c) w celu poszerzenia wiedzy korzysta z literatury naukowej i popularnonaukowej;

d) podejmując próby tworzenia pracy naukowej, sporządza bibliografię i przypis bibliograficzny, także źródeł elektronicznych; trafnie odwołuje się do informacji zawartych w przypisach;

e) dokonuje krytycznej selekcji źródeł, także elektronicznych;

f) w celu wzbogacenia wypowiedzi lub jej uargumentowania potrafi wybrać z tekstu odpowiednie cytaty i zastosować je w wypowiedzi; trafnie odwołuje się do nich, udowadniając postawioną tezę; określa, jaką funkcję pełnią przytoczone cytaty;

g) wzbogaca swoją wypowiedź celowo stosowanymi i trafnie dobranymi pozajęzykowymi środkami komunikacji (mimika, gestykulacja, modulacja głosu);

h) w celu poszerzania swoich wiadomości i umiejętności posługuje się słownikami ogólnymi języka polskiego oraz słownikami specjalistycznymi (np. etymologicznymi, frazeologicznymi, skrótów, gwarowymi), także w wersji on-line;

i) wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

j) gromadzi i przetwarza informacje, sporządza bazę danych;

k) korzysta z zasobów multimedialnych, np. z: bibliotek, słowników on-line, wydawnictw e-book, autorskich stron internetowych; dokonuje wyboru źródeł internetowych, uwzględniając kryterium poprawności rzeczowej oraz krytycznie ocenia ich zawartość;

l) wykorzystuje formę projektu w przygotowaniu i prezentowaniu oraz popularyzowaniu swoich zainteresowań i osiągnięć.

Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który:

I. Kształcenie literackie i kulturowe. Czytanie utworów literackich.

- a) odczytuje dzieła sztuki z różnych dziedzin na poziomie dosłownym i przenośnym, porównuje ze sobą dzieła z różnych dziedzin sztuki i różnych epok;
- b) szybko i sprawnie przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych (z publicystyki pozytywistycznej), popularnonaukowych, naukowych;
- c) poprawnie i dokładnie analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;
- d) rozpoznaje specyfikę tekstów publicystycznych (artykuł, felieton, reportaż), retorycznych (przemówienie), popularnonaukowych (notatka encyklopedyczna, definicja) i naukowych (rozprawa); wśród tekstów prasowych rozróżnia wiadomość, komentarz; szybko i trafnie rozpoznaje środki językowe i ich funkcje zastosowane w tekstach;
- e) odczytuje informacje jawne i ukryte;
- f) precyzyjnie określa wpływ starożytnego teatru greckiego na rozwój sztuki teatralnej;
- g) posługuje się pojęciem *katharsis* i charakteryzuje jego rolę w kształtowaniu odbioru dzieła;
- h) wyczerpująco charakteryzuje główne prądy filozoficzne oraz określa ich wpływ na kulturę epoki;
- i) na poziomie dosłownym przenośnym i symbolicznym odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;
- j) odróżnia dzieła kultury wysokiej od tekstów kultury popularnej; stosuje kryteria pozwalające odróżnić arcydzieło od kiczu.

I. Kształcenie literackie i kulturowe. Odbiór tekstów kultury

- a) świadomie i funkcjonalnie stosuje zasady zróżnicowania językowego;
- b) samodzielnie wzbogaca swoją wiedzę o języku;
- c) funkcjonalnie wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni do analizy i interpretacji tekstów oraz przy tworzeniu własnych wypowiedzi;
- d) rozumie zróżnicowanie składniowe zdań wielokrotnie złożonych, rozpoznaje ich funkcje w tekście i trafnie je wykorzystuje do budowy wypowiedzi o różnym charakterze;
- e) rozpoznaje argumentacyjny charakter różnych konstrukcji składniowych i ich funkcje w tekście; wykorzystuje je do budowy własnych wypowiedzi;
- f) rozumie rolę szyku wyrazów w zdaniu oraz określa rolę jego przekształceń w budowaniu znaczenia wypowiedzi.

II. Kształcenie językowe. Gramatyka języka polskiego.

- a) posługuje się pojęciami stylu i stylizacji; rozumie ich znaczenie w tekście;
- b) dokładnie określa i nazywa rodzaje zapożyczeń i sposób ich funkcjonowania w polszczyźnie poznanych epok; odnosi wskazane zjawiska do współczesnej polszczyzny;

c) zna, rozumie i funkcjonalnie wykorzystuje biblizmy, mitologizmy, sentencje, przysłowia i aforyzmy obecne w polskim dziedzictwie kulturowym;

d) rozpoznaje rodzaje stylizacji (biblijna, mitologiczna, kolokwializacja, środowiskowa, archaizacja, dialektyzacja) oraz trafnie określa ich funkcje w tekście;

e) rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego.

II. Kształcenie językowe. Zróżnicowanie języka.

a) posługuje się pojęciami stylu i stylizacji; rozumie ich znaczenie w tekście;

b) dokładnie określa i nazywa rodzaje zapożyczeń i sposób ich funkcjonowania w polszczyźnie poznanych epok; odnosi wskazane zjawiska do współczesnej polszczyzny;

c) zna, rozumie i funkcjonalnie wykorzystuje biblizmy, mitologizmy, sentencje, przysłowia i aforyzmy obecne w polskim dziedzictwie kulturowym;

d) rozpoznaje rodzaje stylizacji (biblijna, mitologiczna, kolokwializacja, środowiskowa, archaizacja, dialektyzacja) oraz trafnie określa ich funkcje w tekście;

e) rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego.

II. Kształcenie językowe. Komunikacja językowa i kultura języka.

a) świadomie i funkcjonalnie stosuje zasady komunikacji wypowiedzi i kultury języka;

b) zna, rozumie i stosuje pojęcie znaku językowego oraz języka jako systemu znaków; trafnie rozróżnia typy znaków i określa ich funkcje w tekście;

c) sprawnie posługuje się pojęciem aktu komunikacji językowej oraz jego składowymi (komunikat, nadawca, odbiorca, kod, kontekst, kontakt);

d) rozpoznaje i określa funkcje tekstu (informatywną, poetycką, metajęzykową, ekspresywną, impresywną – w tym perswazyjną);

e) rozpoznaje i nazywa zjawiska powodujące niejednoznaczność wypowiedzi (paradoksy, przemilczenia, niedopowiedzenia, elipsy, anakoluty, grę słów, homonimie), dba o jasność i precyzję komunikatu;

f) sprawnie posługuje się różnymi odmianami polszczyzny w zależności od sytuacji komunikacyjnej;

g) stosuje zasady etyki wypowiedzi; wartościuje wypowiedzi językowe, stosując kryteria, np. prawda – fałsz, poprawność – niepoprawność;

h) stosuje zasady etykiety językowej w wypowiedziach ustnych i pisemnych odpowiednio do sytuacji;

i) rozróżnia pojęcia manipulacji, dezinformacji, postprawdy, stereotypu; charakteryzuje je;

j) wyczerpująco charakteryzuje zmiany w komunikacji językowej związane z rozwojem jej form (np. komunikacji internetowej).

II. Kształcenie językowe. Ortografia i interpunkcja

- a) świadomie i funkcjonalnie stosuje zasady ortografii i interpunkcji;
- b) bardzo dobrze zna zasady interpunkcji i wykorzystuje jej składniowo-znaczeniowy charakter do uwypuklenia sensów redagowanego przez siebie tekstu.

III. Tworzenie wypowiedzi. Elementy retoryki.

- a) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;
- b) wskazuje i rozróżnia cele perswazyjne w wypowiedzi literackiej i nieliterackiej;
- c) rozumie i zawsze stosuje w tekstach retorycznych zasadę kompozycyjną (np. teza, argumenty, apel, pointa);
- d) wyjaśnia, w jaki sposób użyte środki retoryczne (np. wykrzyknienia, pytania retoryczne, wyliczenia, paralelizmy, powtórzenia, apostrofy, przerzutnie, inwersje) oddziałują na odbiorcę;
- e) rozróżnia typy argumentów (rzeczowe, logiczne, emocjonalne), w tym argumenty pozamerytoryczne (np. odwołujące się do litości, niewiedzy, groźby, autorytetu, argumenty *ad personam*);
- f) rozumie, na czym polegają logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych, i stosuje je we własnych tekstach;
- g) odróżnia dyskusję od sporu i kłótni;
- h) rozróżnia pragmatyczny i etyczny wymiar obietnic składanych w tekstach reklamy;

III. Tworzenie wypowiedzi. Mówienie i pisanie.

- a) tworzy teksty mówione i pisane odznaczające się oryginalnością oraz wartościami artystycznymi;
- b) rozwija swoją twórczość (próby literackie, pisanie do gazetki szkolnej, warsztaty pisarstwa i inne);
- c) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;
- d) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;
- e) reaguje na przejawy agresji językowej, np. zadając pytania, prosząc o rozwinięcie lub uzasadnienie stanowiska, wykazując sprzeczność wypowiedzi;
- f) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, głos w dyskusji, komentarze;
- g) bezbłędnie tworzy formy użytkowe: protokół;
- h) tworzy wyczerpujące, spójne i oryginalne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, hasło encyklopedyczne, definicja, notatka syntetyzująca, referat, artykuł, streszczenie;
- i) sprawnie odróżnia streszczenie od parafrazy; funkcjonalnie stosuje je w zależności od celu wypowiedzi;

- j) tworzy plan kompozycyjny i dekompozycyjny tekstów o charakterze argumentacyjnym;
- k) stosuje retoryczne zasady kompozycyjne w tworzeniu własnego tekstu;
- l) wygłasza mowę (obrończą, oskarżycielską) z uwzględnieniem środków retorycznych i pozajęzykowych (posługuje się modulacją głosu w celu nadania wypowiedzi odpowiedniego tonu, np. patetycznego, parodystycznego itp., stosuje odpowiednią mimikę, gestykulację);
- ł) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu na poziomie dosłownym, przenośnym i symbolicznym, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;
- m) potrafi dokonać reinterpretacji, np. motywu;
- n) właściwie stosuje wszystkie zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe
- o) wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonuje korekty tekstu własnego, stosuje kryteria poprawności językowej.

IV. Samokształcenie.

- a) rozwija swoje zainteresowania językiem i literaturą na różnych zajęciach pozaszkolnych;
- b) szerzy wśród rówieśników zainteresowanie językiem polskim, literaturą i kulturą;
- c) rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska (wypowiedź, referat, prezentacja, plakat, gazetka);
- d) porządkuje informacje w problemowe całości przez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;
- e) w celu poszerzenia wiedzy korzysta z literatury naukowej i popularnonaukowej;
- f) podejmując próby tworzenia pracy naukowej, sporządza bibliografię i przypis bibliograficzny, także źródeł elektronicznych; trafnie odwołuje się do informacji zawartych w przypisach;
- g) dokonuje krytycznej selekcji źródeł, także elektronicznych;
- h) w celu wzbogacenia wypowiedzi lub jej uargumentowania potrafi wybrać z tekstu odpowiednie cytaty i zastosować je w wypowiedzi;
- i) wzbogaca swoją wypowiedź celowo stosowanymi i trafnie dobranymi pozajęzykowymi środkami komunikacji (mimika, gestykulacja, modulacja głosu);
- j) w celu poszerzania swoich wiadomości i umiejętności posługuje się słownikami ogólnymi języka polskiego oraz słownikami specjalistycznymi (np. etymologicznymi, frazeologicznymi, skrótów, gwarowymi), także w wersji on-line;
- k) wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;
- l) gromadzi i przetwarza informacje, sporządza bazę danych;
- ł) korzysta z zasobów multimedialnych, np. z: bibliotek, słowników on-line, wydawnictw e-book, autorskich stron internetowych; dokonuje wyboru źródeł internetowych, uwzględniając kryterium poprawności rzeczowej oraz krytycznie ocenia ich zawartość;

m)chętnie i twórczo wykorzystuje formę projektu w przygotowaniu i prezentowaniu oraz popularyzowaniu swoich zainteresowań i osiągnięć.

Szczegółowe kryteria oceniania dla klasy II szkoły średniej

ZAKRES ROZSZERZONY

Uczeń spełnia wszystkie kryteria dla poziomu podstawowego, a ponadto kryteria wyszczególnione poniżej.

Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, który nie spełnia kryteriów na ocenę dopuszczającą.

Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:

I. Kształcenie literackie i kulturowe. Czytanie utworów literackich

- a) przy pomocy nauczyciela odczytuje tekst w jego warstwie semantycznej i semiotycznej;
- b) na poziomie ogólnym rozumie pojęcie tradycji literackiej i kulturowej, rozpoznaje wybrane elementy tradycji w utworach;
- c) na ogół rozpoznaje w utworach wybrane cechy prądów literackich i artystycznych (np. idealizm, indywidualizm, dogmatyzm, filozofia sztuki, natura jako twórcza inspiracja artystów; nurt kulturowy „burzy i naporu”; filozofia pozytywna, utylitaryzm);
- d) przy pomocy nauczyciela rozpoznaje mitologizację i demitologizację w utworach literackich;
- e) z pomocą nauczyciela rozpoznaje w utworach konwencje literackie obecne w tekstach romantycznych i pozytywistycznych;
- f) na ogół rozpoznaje w tekście literackim gradację, synestezję, odmiany inwersji;
- g) na poziomie ogólnym rozumie pojęcie archetypu, rozpoznaje wybrane archetypy w utworach literackich;
- h) na poziomie ogólnym rozumie pojęcie parafrazy, parodii i tawestacji, wskazuje ich wybrane wzorce tekstowe;
- i) przy pomocy nauczyciela porównuje różnorodne propozycje odczytania tego samego utworu literackiego;
- j) na ogół rozumie pojęcie aluzji literackiej, rozpoznaje wybrane aluzje w utworach i określa ich znaczenie w interpretacji utworów;
- k) na ogół rozumie i określa związek wartości poznawczych, etycznych i estetycznych w utworach literackich;

1) zna i przy pomocy nauczyciela rozumie treść utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe dla zakresu rozszerzonego (wybrane utwory poetyckie z romantycznej literatury europejskiej, w tym wybrane wiersze, Juliusz Słowacki, *Lilla Weneda*, Cyprian Norwid, *Bema pamięci żałobny rapsod*, *Fortepian Szopena*, *Czarne kwiaty* (fragmenty), *Promethidion* (fragmenty); realistyczna lub naturalistyczna powieść europejska (Honoriusz Balzac, *Ojciec Goriot* lub Charles Dickens, *Klub Pickwicka*, lub Mikołaj Gogol, *Martwe dusze*, lub Gustaw Flaubert, *Pani Bovary*).

I. Kształcenie literackie i kulturowe. Odbiór tekstów kultury

- a) na ogół poprawnie analizuje strukturę eseju: odczytuje zawarte w nim sensy, sposób prowadzenia wywodu, charakterystyczne cechy stylu;
- b) wykorzystuje teksty naukowe w interpretacji dzieła sztuki;
- c) przy pomocy nauczyciela rozpoznaje nawiązania do tradycji biblijnej i antycznej w kulturze współczesnej;
- d) przy pomocy nauczyciela porównuje teksty kultury, uwzględniając różnorodne konteksty;
- e) na ogół rozpoznaje i poprawnie charakteryzuje główne style w architekturze i sztuce;
- f) przy pomocy nauczyciela odczytuje poglądy filozoficzne zawarte w różnorodnych dziełach (np. indywidualizm, idealizm, dogmatyzm, filozofia sztuki; obowiązki poety wobec narodu w polskiej tradycji romantycznej; idea ofiary za naród, stosunek artysty do swojego dzieła; koncepcja artysty zgodna z założeniami utylitaryzmu);
- g) przy pomocy nauczyciela definiuje pojęcie syntezy sztuk.

II. Kształcenie językowe. Gramatyka języka polskiego

a) na ogół rozumie proces kształtowania się systemu gramatycznego i potrafi wskazać jego wybrane elementy we fleksji, fonetyce i składni.

II. Kształcenie językowe. Zróżnicowanie języka

- a) z pomocą nauczyciela rozumie i wyjaśnia różnice między etymologicznym a realnym znaczeniem wyrazu;
- b) z pomocą nauczyciela rozpoznaje prozodyczne elementy stylu: dynamikę, rytmizację i określa ich funkcje w tekście;
- c) na ogół określa właściwości języka jako nośnika i przekaźnika treści kulturowych;
- d) na ogół poprawnie rozpoznaje i charakteryzuje styl indywidualny dzieła literackiego oraz styl typowy (gatunku literackiego, prądu literackiego, epoki);
- e) na ogół określa rolę języka jako narzędzia wartościowania w tekstach literackich;

f) z pomocą nauczyciela definiuje pojęcie socjolektu.

II. Kształcenie językowe. Komunikacja językowa i kultura języka

- a) przy pomocy nauczyciela rozpoznaje i określa wybrane funkcje tekstu (fatyczną, magiczną);
- b) przy pomocy nauczyciela określa funkcje języka: poznawczą, komunikacyjną oraz społeczną;
- c) przy pomocy nauczyciela określa rolę języka w budowaniu świata.

II. Kształcenie językowe. Ortografia i interpunkcja

a) na ogół stosuje podstawowe zasady pisowni polskiej (fonetyczną, morfologiczną, historyczną i konwencjonalną) w zachowaniu poprawności zapisu wypowiedzi.

III. Tworzenie wypowiedzi. Elementy retoryki

- a) na ogół odróżnia elementy stałe i fakultatywne przemówień;
- b) na ogół rozumie pojęcie rubaszości i sarkazmu;
- c) na ogół rozróżnia ironię w zależności od celu.

III. Tworzenie wypowiedzi. Mówienie i pisanie

a) z pomocą nauczyciela tworzy wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: interpretacja porównawcza, felieton, reportaż.

IV. Samokształcenie

- a) zachęcany przez nauczyciela, sięga do literatury naukowej, aby pogłębiać swoją wiedzę;
- b) ukierunkowany przez nauczyciela, włącza się w życie kulturalne szkoły, regionu (konkursy, wystawy, festyny, przedstawienia, apele).

Ocena **dostateczną** otrzymuje uczeń, który:

I. Kształcenie literackie i kulturowe. Czytanie utworów literackich

- a) odczytuje tekst w jego warstwie semantycznej i semiotycznej;
- b) rozumie pojęcie tradycji literackiej i kulturowej, rozpoznaje wybrane elementy tradycji w utworach, rozumie ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych;

- c) rozpoznaje w utworach cechy prądów literackich i artystycznych (np. idealizm, indywidualizm, dogmatyzm, filozofia sztuki, natura jako twórcza inspiracja artystów; nurt kulturowy „burzy i naporu”; filozofia pozytywna, utylitaryzm) oraz odczytuje ich funkcje;
- d) rozpoznaje mitologizację i demitologizację w utworach literackich, rozumie ich uniwersalny charakter oraz rolę w interpretacji;
- e) na ogół rozpoznaje w utworach konwencje literackie obecne w tekstach romantycznych i pozytywistycznych;
- f) rozpoznaje w tekście literackim gradację, synestezję, odmiany inwersji; określa ich funkcje;
- g) rozumie pojęcie archetypu, rozpoznaje wybrane archetypy w utworach literackich oraz określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;
- h) rozumie pojęcie parafrazy, parodii i trawestacji, wskazuje ich wzorce tekstowe; wykorzystuje te pojęcia w interpretacji utworu literackiego;
- i) porównuje różnorodne propozycje odczytania tego samego utworu literackiego;
- j) rozumie pojęcie aluzji literackiej, rozpoznaje wybrane aluzje w utworach i określa ich znaczenie w interpretacji utworów;
- k) rozumie i określa związek wartości poznawczych, etycznych i estetycznych w utworach literackich;
- l) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe dla zakresu rozszerzonego (wybrane utwory poetyckie z romantycznej literatury europejskiej, w tym wybrane wiersze, Juliusz Słowacki, *Lilla Weneda*, Cyprian Norwid, *Bema pamięci żałobny rapsod*, *Fortepian Szopena*, *Czarne kwiaty* (fragmenty), *Promethidion* (fragmenty); realistyczna lub naturalistyczna powieść europejska (Honoriusz Balzac, *Ojciec Goriot* lub Charles Dickens, *Klub Pickwicka*, lub Mikołaj Gogol, *Martwe dusze*, lub Gustaw Flaubert, *Pani Bovary*

I. Kształcenie literackie i kulturowe. Odbiór tekstów kultury

- a) analizuje strukturę eseju: odczytuje zawarte w nim sensory, sposób prowadzenia wywodu, charakterystyczne cechy stylu;
- b) wykorzystuje teksty naukowe w interpretacji dzieła sztuki;
- c) rozpoznaje nawiązania do tradycji biblijnej i antycznej w kulturze współczesnej;
- d) porównuje teksty kultury, uwzględniając różnorodne konteksty;
- e) rozpoznaje i charakteryzuje główne style w architekturze;
- f) odczytuje poglądy filozoficzne zawarte w różnorodnych dziełach (np. indywidualizm, idealizm, dogmatyzm, filozofia sztuki; obowiązki poety wobec narodu w polskiej tradycji romantycznej; idea ofiary za naród, stosunek artysty do swojego dzieła; koncepcja artysty zgodna z założeniami utylitaryzmu);
- g) zna pojęcie syntezy sztuk

II. Kształcenie językowe. Gramatyka języka polskiego

- a) rozumie proces kształtowania się systemu gramatycznego i potrafi wskazać jego wybrane elementy we fleksji, fonetyce i składni

II. Kształcenie językowe. Zróżnicowanie języka

- a) rozumie i wyjaśnia różnice między etymologicznym a realnym znaczeniem wyrazu;
- b) rozpoznaje prozodyczne elementy stylu: dynamikę, rytmizację i określa ich funkcje w tekście;
- c) określa właściwości języka jako nośnika i przekaznika treści kulturowych;
- d) rozpoznaje i charakteryzuje styl indywidualny dzieła literackiego oraz styl typowy (gatunku literackiego, prądu literackiego, epoki) i wykorzystuje tę wiedzę w interpretacji utworu literackiego;
- e) określa rolę języka jako narzędzia wartościowania w tekstach literackich;
- f) rozumie pojęcie socjolektu.

II. Kształcenie językowe. Komunikacja językowa i kultura języka

- a) rozpoznaje i określa wybrane funkcje tekstu (fatyczną, magiczną);
- b) zazwyczaj poprawnie określa funkcje języka: poznawczą, komunikacyjną oraz społeczną;
- c) zazwyczaj poprawnie określa rolę języka w budowaniu świata.

II. Kształcenie językowe. Ortografia i interpunkcja

- a) stosuje podstawowe zasady pisowni polskiej (fonetyczną, morfologiczną, historyczną i konwencjonalną) w zachowaniu poprawności zapisu wypowiedzi.

III. Tworzenie wypowiedzi. Elementy retoryki

- a) odróżnia elementy stałe i fakultatywne przemówień.
- b) rozumie pojęcie rubaszości i sarkazmu, wskazuje ich funkcje w tekście;
- c) rozróżnia ironię w zależności od celu: satyrycznego, parodystycznego, przejawu drwiny i sarkazmu.

III. Tworzenie wypowiedzi. Mówienie i pisanie

- a) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: interpretacja porównawcza, felieton, reportaż.

IV. Samokształcenie

- a) sięga do literatury naukowej, aby pogłębiać swoją wiedzę przedmiotową;
- b) włącza się w życie kulturalne szkoły, regionu (konkursy, wystawy, festyny, przedstawienia, apele).

Ocena **dobra** otrzymuje uczeń, który:

I. Kształcenie literackie i kulturowe. Czytanie utworów literackich

- a) sprawnie odczytuje tekst w jego warstwie semantycznej i semiotycznej;
- b) rozumie pojęcie tradycji literackiej i kulturowej, rozpoznaje elementy tradycji w utworach, rozumie ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych;
- c) rozpoznaje w utworach cechy prądów literackich i artystycznych (np. idealizm, indywidualizm, dogmatyzm, filozofia sztuki, natura jako twórcza inspiracja artystów; nurt kulturowy „burzy i naporu”; filozofia pozytywna, utylitaryzm) oraz odczytuje ich funkcje;
- d) poprawnie rozpoznaje mitologizację i demitologizację w utworach literackich, rozumie ich uniwersalny charakter oraz rolę w interpretacji;
- e) poprawnie rozpoznaje w utworach konwencje literackie obecne w tekstach romantycznych i pozytywistycznych;
- f) sprawnie rozpoznaje w tekście literackim gradację, synestezję, odmiany inwersji; określa ich funkcje;
- g) rozumie pojęcie archetypu, rozpoznaje wybrane archetypy w utworach literackich oraz określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;
- h) rozumie pojęcie parafrazy, parodii i trawestacji, sprawnie wskazuje ich wzorce tekstowe; wykorzystuje te pojęcia w interpretacji utworu literackiego;
- i) poprawnie porównuje różnorodne propozycje odczytania tego samego utworu literackiego;
- j) rozumie pojęcie aluzji literackiej, rozpoznaje różne aluzje w utworach i określa ich znaczenie w interpretacji utworów;
- k) rozumie i poprawnie określa związek wartości poznawczych, etycznych i estetycznych w utworach literackich;
- l) wykazuje się dobrą znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe dla zakresu rozszerzonego (wybrane utwory poetyckie z romantycznej literatury europejskiej, w tym wybrane wiersze, Juliusz Słowacki, *Lilla Weneda*, Cyprian Norwid, *Bema pamięci żałobny rapsod*, *Fortepian Szopena*, *Czarne kwiaty* (fragmenty), *Promethidion* (fragmenty); realistyczna lub naturalistyczna powieść europejska (Honoriusz Balzac, *Ojciec Goriot* lub Charles Dickens, *Klub Pickwicka*, lub Mikołaj Gogol, *Martwe dusze*, lub Gustaw Flaubert, *Pani Bovary*).

I. Kształcenie literackie i kulturowe. Odbiór tekstów kultury

- a) analizuje strukturę eseju: poprawnie odczytuje zawarte w nim sensory, sposób prowadzenia wywodu, charakterystyczne cechy stylu;
- b) w dużym stopniu wykorzystuje teksty naukowe w interpretacji dzieła sztuki;
- c) poprawnie rozpoznaje nawiązania do tradycji biblijnej i antycznej w kulturze współczesnej;
- d) sprawnie porównuje teksty kultury, uwzględniając różnorodne konteksty;

e) poprawnie rozpoznaje i charakteryzuje główne style w architekturze;

f) poprawnie odczytuje poglądy filozoficzne zawarte w różnorodnych dziełach (np. indywidualizm, idealizm, dogmatyzm, filozofia sztuki; obowiązki poety wobec narodu w polskiej tradycji romantycznej; idea ofiary za naród, stosunek artysty do swojego dzieła; koncepcja artysty zgodna z założeniami utylitaryzmu);

g) zna pojęcie syntezy sztuk, rozpoznaje jej cechy.

II. Kształcenie językowe. Gramatyka języka polskiego

a) rozumie proces kształtowania się systemu gramatycznego i potrafi wskazać jego elementy we fleksji, fonetyce i składni.

II. Kształcenie językowe. Zróżnicowanie języka

a) dobrze rozumie i poprawnie wyjaśnia różnice między etymologicznym a realnym znaczeniem wyrazu;

b) poprawnie rozpoznaje prozodyczne elementy stylu: dynamikę, rytmizację i określa ich funkcje w tekście;

c) poprawnie określa właściwości języka jako nośnika i przekaźnika treści kulturowych;

d) poprawnie rozpoznaje i charakteryzuje styl indywidualny dzieła literackiego oraz styl typowy (gatunku literackiego, prądu literackiego, epoki) i wykorzystuje tę wiedzę w interpretacji utworu literackiego;

e) poprawnie określa rolę języka jako narzędzia wartościowania w tekstach literackich;

f) rozumie pojęcie socjolektu; rozpoznaje i określa jego funkcje komunikacyjne.

II. Kształcenie językowe. Komunikacja językowa i kultura języka

a) poprawnie rozpoznaje i określa wybrane funkcje tekstu (facyczną, magiczną);

b) poprawnie określa funkcje języka: poznawczą, komunikacyjną oraz społeczną;

c) poprawnie określa rolę języka w budowaniu świata.

II. Kształcenie językowe. Ortografia i interpunkcja

a) stosuje wszystkie podstawowe zasady pisowni polskiej (fonetyczną, morfologiczną, historyczną i konwencjonalną) w zachowaniu poprawności zapisu wypowiedzi

III. Tworzenie wypowiedzi. Elementy retoryki

a) poprawnie odróżnia elementy stałe i fakultatywne przemówień;

- b) rozumie pojęcie rubaszości i sarkazmu, wskazuje ich funkcje w tekście oraz przedstawia propozycję odczytania;
- c) rozróżnia ironię w zależności od celu: satyrycznego, parodystycznego, przejawu drwiny i sarkazmu.

III. Tworzenie wypowiedzi. Mówienie i pisanie

- a) tworzy poprawne, spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: interpretacja porównawcza, felieton, reportaż.

IV. Samokształcenie

- a) często sięga do literatury naukowej, aby pogłębiać swoją wiedzę przedmiotową;
- b) często włącza się w życie kulturalne szkoły, regionu (konkursy, wystawy, festyny, przedstawienia, apele).

Ocenę **bardzo dobrą** otrzymuje uczeń, który:

I. Kształcenie literackie i kulturowe. Czytanie utworów literackich

- a) samodzielnie, sprawnie odczytuje tekst w jego warstwie semantycznej i semiotycznej;
- b) dokładnie rozumie pojęcie tradycji literackiej i kulturowej, rozpoznaje i określa elementy tradycji w utworach, rozumie ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych;
- c) sprawnie rozpoznaje, wymienia i nazywa w utworach cechy prądów literackich i artystycznych (np. idealizm, indywidualizm, dogmatyzm, filozofia sztuki, natura jako twórcza inspiracja artystów; nurt kulturowy „burzy i naporu”; filozofia pozytywna, utylitaryzm) oraz odczytuje ich funkcje;
- d) trafnie rozpoznaje mitologizację i demitologizację w utworach literackich, rozumie ich uniwersalny charakter oraz rolę w interpretacji;
- e) bezbłędnie rozpoznaje w utworach konwencje literackie obecne w tekstach romantycznych i pozytywistycznych;
- f) sprawnie i poprawnie rozpoznaje i nazywa w tekście literackim gradację, synestezję, odmiany inwersji; określa ich funkcje;
- g) dokładnie rozumie pojęcie archetypu, rozpoznaje archetypy w utworach literackich oraz określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;
- h) rozumie, rozróżnia i nazywa pojęcie parafrazy, parodii i trawestacji, sprawnie wskazuje ich wzorce tekstowe; wykorzystuje te pojęcia w interpretacji utworu literackiego;

- i) samodzielnie, wyczerpująco porównuje różnorodne propozycje odczytania tego samego utworu literackiego;
- j) dokładnie rozumie pojęcie aluzji literackiej, rozpoznaje różne aluzje w utworach i określa ich znaczenie w interpretacji utworów;
- k) dokładnie rozumie i poprawnie określa związek wartości poznawczych, etycznych i estetycznych w utworach literackich;
- l) wykazuje się bardzo dobrą znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe dla zakresu rozszerzonego (wybrane utwory poetyckie z romantycznej literatury europejskiej, w tym wybrane wiersze, Juliusz Słowacki, *Lilla Weneda*, Cyprian Norwid, *Bema pamięci żałobny rapsod*, *Fortepian Szopena*, *Czarne kwiaty* (fragmenty), *Promethidion* (fragmenty); realistyczna lub naturalistyczna powieść europejska (Honoriusz Balzac, *Ojciec Goriot* lub Charles Dickens, *Klub Pickwicka*, lub Mikołaj Gogol, *Martwe dusze*, lub Gustaw Flaubert, *Pani Bovary*).

I. Kształcenie literackie i kulturowe. Odbiór tekstów kultury

- a) samodzielnie analizuje strukturę eseju: bezbłędnie odczytuje zawarte w nim sensy, sposób prowadzenia wywodu, charakterystyczne cechy stylu;
- b) świadomie i w sposób funkcjonalny wykorzystuje teksty naukowe w interpretacji dzieła sztuki;
- c) trafnie rozpoznaje nawiązania do tradycji biblijnej i antycznej w kulturze współczesnej, podając ich źródło;
- d) samodzielnie i wyczerpująco porównuje teksty kultury, uwzględniając różnorodne konteksty;
- e) trafnie rozpoznaje i obszernie charakteryzuje główne style w architekturze;
- f) trafnie odczytuje poglądy filozoficzne zawarte w różnorodnych dziełach (np. indywidualizm, idealizm, dogmatyzm, filozofia sztuki; obowiązki poety wobec narodu w polskiej tradycji romantycznej; idea ofiary za naród, stosunek artysty do swojego dzieła; koncepcja artysty zgodna z założeniami utylitaryzmu;) oraz wymienia ich założenia;
- g) zna pojęcie syntezy sztuk, rozpoznaje jej cechy i ewolucję od romantyzmu do współczesności.

II. Kształcenie językowe. Gramatyka języka polskiego

- a) dokładnie rozumie proces kształtowania się systemu gramatycznego i potrafi wskazać jego elementy we fleksji, fonetyce i składni

II. Kształcenie językowe. Zróżnicowanie języka

- a) bardzo dobrze rozumie i wyjaśnia różnice między etymologicznym a realnym znaczeniem wyrazu;
- b) bezbłędnie rozpoznaje prozodyczne elementy stylu: dynamikę, rytmizację i określa ich funkcje w tekście;
- c) obszernie określa właściwości języka jako nośnika i przekaźnika treści kulturowych;
- d) trafnie rozpoznaje i obszernie charakteryzuje styl indywidualny dzieła literackiego oraz styl typowy (gatunku literackiego, prądu literackiego, epoki) i funkcjonalnie wykorzystuje tę wiedzę w interpretacji utworu literackiego;
- e) trafnie określa rolę języka jako narzędzia wartościowania w tekstach literackich;

f) rozumie pojęcie socjolektu; dobrze rozpoznaje i określa jego funkcje komunikacyjne.

II. Kształcenie językowe. Komunikacja językowa i kultura języka

a) bezbłędnie rozpoznaje i określa wybrane funkcje tekstu (fatyczną, magiczną);

b) bezbłędnie określa funkcje języka: poznawczą, komunikacyjną oraz społeczną;

c) bezbłędnie określa rolę języka w budowaniu świata.

II. Kształcenie językowe. Ortografia i interpunkcja

a) stosuje wszystkie zasady pisowni polskiej (fonetyczną, morfologiczną, historyczną i konwencjonalną) w zachowaniu poprawności zapisu wypowiedzi.

III. Tworzenie wypowiedzi. Elementy retoryki

a) bezbłędnie odróżnia elementy stałe i fakultatywne przemówień;

b) rozumie i wyjaśnia pojęcie rubaszości i sarkazmu, wskazuje ich funkcje w tekście;

c) bezbłędnie definiuje ironię i rozróżnia jej rodzaje w zależności od celu: satyrycznego, parodystycznego, przejawu drwiny i sarkazmu.

III. Tworzenie wypowiedzi. Mówienie i pisanie

a) tworzy wyczerpujące, spójne i oryginalne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: interpretacja porównawcza, felieton, reportaż.

IV. Samokształcenie

a) często, świadomie i w sposób funkcjonalny sięga do literatury naukowej, aby pogłębiać swoją wiedzę przedmiotową;

b) często i chętnie włącza się w życie kulturalne szkoły, regionu (konkursy, wystawy, festyny, przedstawienia, apele) i zachęca do tego innych

Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który:

I. Kształcenie literackie i kulturowe. Czytanie utworów literackich

a) samodzielnie, wnikliwie i nieszablonowo odczytuje tekst w jego warstwie semantycznej i semiotycznej;

b) dokładnie rozumie pojęcie tradycji literackiej i kulturowej, rozpoznaje i w sposób wyczerpujący określa elementy tradycji w utworach, rozumie i określa ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych;

c) samodzielnie, bezbłędnie rozpoznaje, wymienia i nazywa w utworach cechy prądów literackich i artystycznych (np. idealizm, indywidualizm, dogmatyzm, filozofia sztuki, natura jako twórcza inspiracja artystów; nurt kulturowy „burzy i naporu”; filozofia pozytywna, utylitaryzm) oraz bezbłędnie odczytuje ich funkcje;

d) trafnie, biegle rozpoznaje mitologizację i demitologizację w utworach literackich, dokładnie rozumie i omawia ich uniwersalny charakter oraz rolę w interpretacji;

e) trafnie rozpoznaje w utworach konwencje literackie obecne w tekstach romantycznych i pozytywistycznych;

f) trafnie i właściwie rozpoznaje i nazywa w tekście literackim gradację, synestezję, odmiany inwersji; wyczerpująco określa ich funkcje;

g) dokładnie rozumie pojęcie archetypu, bezbłędnie rozpoznaje archetypy w utworach literackich oraz wyczerpująco określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;

h) dokładnie rozumie, rozróżnia i nazywa pojęcie parafrazy, parodii i trawestacji; omawia je; sprawnie wskazuje ich wzorce tekstowe; wykorzystuje te pojęcia w interpretacji utworu literackiego;

i) wyczerpująco i w sposób twórczy porównuje różnorodne propozycje odczytania tego samego utworu literackiego;

j) dokładnie rozumie pojęcie aluzji literackiej, rozpoznaje różne aluzje w utworach i wyczerpująco określa ich znaczenie w interpretacji utworów;

k) rozumie i trafnie określa związek wartości poznawczych, etycznych i estetycznych w utworach literackich;

l) wykazuje się bardzo dobrą znajomością i wieloaspektowym zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe dla zakresu (wybrane utwory poetyckie z romantycznej literatury europejskiej, w tym wybrane wiersze, Juliusz Słowacki, *Lilla Weneda*, Cyprian Norwid, *Bema pamięci żałobny rapsod*, *Fortepian Szopena*, *Czarne kwiaty* (fragmenty), *Promethidion* (fragmenty); realistyczna lub naturalistyczna powieść europejska (Honoriusz Balzac, *Ojciec Goriot* lub Charles Dickens, *Klub Pickwicka*, lub Mikołaj Gogol, *Martwe dusze*, lub Gustaw Flaubert, *Pani Bovary*).

I. Kształcenie literackie i kulturowe. Odbiór tekstów kultury

a) wyczerpująco i oryginalnie analizuje strukturę eseju: bezbłędnie odczytuje zawarte w nim sensy, sposób prowadzenia wywodu, charakterystyczne cechy stylu;

b) świadomie i w sposób funkcjonalny wykorzystuje teksty naukowe w interpretacji dzieła sztuki;

c) trafnie rozpoznaje nawiązania do tradycji biblijnej i antycznej w kulturze współczesnej, podając ich źródło oraz wyjaśniając, na czym polega nawiązanie lub reinterpretacja;

d) samodzielnie, wyczerpująco i oryginalnie porównuje teksty kultury, uwzględniając różnorodne konteksty;

e) trafnie rozpoznaje i wyczerpująco charakteryzuje główne style w architekturze i sztuce;

f) trafnie odczytuje poglądy filozoficzne zawarte w różnorodnych dziełach (np. indywidualizm, idealizm, dogmatyzm, filozofia sztuki; obowiązki poety wobec narodu w polskiej tradycji romantycznej; idea ofiary za naród, stosunek artysty do swojego dzieła; koncepcja artysty zgodna z założeniami utylitaryzmu i inne) oraz wymienia ich założenia i przedstawicieli.

g) dobrze zna pojęcie syntezy sztuk, sprawnie rozpoznaje jej cechy i ewolucję od romantyzmu do współczesności.

II. Kształcenie językowe. Gramatyka języka polskiego

a) dokładnie rozumie proces kształtowania się systemu gramatycznego i potrafi bezbłędnie wskazać jego elementy we fleksji, fonetyce i składni.

II. Kształcenie językowe. Zróżnicowanie języka

a) bezbłędnie rozumie i wyczerpująco wyjaśnia różnice między etymologicznym a realnym znaczeniem wyrazu;

b) trafnie rozpoznaje i nazywa prozodyczne elementy stylu: dynamikę, rytmizację i określa ich funkcje w tekście;

c) obszernie i wnikliwie określa właściwości języka jako nośnika i przekaznika treści kulturowych;

d) rozpoznaje i wyczerpująco charakteryzuje styl indywidualny dzieła literackiego oraz styl typowy (gatunku literackiego, prądu literackiego, epoki) i funkcjonalnie wykorzystuje tę wiedzę w interpretacji utworu literackiego;

e) trafnie określa i charakteryzuje rolę języka jako narzędzia wartościowania w tekstach literackich;

f) rozumie pojęcie socjolektu; bezbłędnie rozpoznaje i określa jego funkcje komunikacyjne

II. Kształcenie językowe. Komunikacja językowa i kultura języka

a) bezbłędnie rozpoznaje i wyczerpująco określa wybrane funkcje tekstu (fatyczną, magiczną);

b) bezbłędnie i wyczerpująco określa funkcje języka: poznawczą, komunikacyjną oraz społeczną;

c) bezbłędnie i wyczerpująco określa rolę języka w budowaniu świata.

II. Kształcenie językowe. Ortografia i interpunkcja

a) stosuje wszystkie zasady pisowni polskiej (fonetyczną, morfologiczną, historyczną i konwencjonalną) w zachowaniu poprawności zapisu wypowiedzi; potrafi „modyfikować” zapis w zamierzonym celu i uzasadnić podjętą decyzję.

III. Tworzenie wypowiedzi. Elementy retoryki

a) bezbłędnie odróżnia i omawia elementy stałe i fakultatywne przemówień;

b) bezbłędnie rozumie i wyczerpująco wyjaśnia pojęcie rubaszości i sarkazmu, wskazuje ich funkcje w tekście;

c) bezbłędnie definiuje ironię i rozróżnia jej rodzaje w zależności od celu: satyrycznego, parodystycznego, przejawu drwiny i sarkazmu.

III. Tworzenie wypowiedzi. Mówienie i pisanie

a) tworzy wyczerpujące, spójne i oryginalne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: interpretacja porównawcza, felieton, reportaż.

IV. Samokształcenie

a) często, świadomie i w sposób funkcjonalny sięga do literatury naukowej, aby pogłębiać swoją wiedzę przedmiotową; wykorzystuje ją w sposób typowy i nietypowy;

b) często, chętnie włącza się i promuje życie kulturalne szkoły, regionu (konkursy, wystawy, festyny, przedstawienia, apele) i zachęca do tego innych;